

УДК 94(477)

Мельничук О.А. Іван Юрченко – педагог, громадсько-просвітницький діяч, фундатор школи українознавства у Нью-Йорку Матеріали VIII Волинської Всеукраїнської історико-краєзнавчої конференції (Житомир, 20 листопада 2015 р.). – Житомир: Полісся, 2015. – С. 63-65.

О. Мельничук

ІВАН ЮРЧЕНКО – ПЕДАГОГ, ГРОМАДСЬКО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ДІЯЧ, ФУНДАТОР ШКОЛИ УКРАЇНОЗНАВСТВА У НЬЮ-ЙОРКУ

Важливим чинником розбудови суверенної Української держави, її здатності протистояти зовнішнім викликам, є національно-патріотичне виховання. Викладений у статті життєвий шлях Івана Демидовича Юрченка має слугувати за зразок служіння Україні й українському народові та приклад для наслідування сучасними громадянами України.

Юрченко Іван Демидович народився 27 липня 1897 р. в селі Мельниківці Гайсинського повіту Подільської губернії. Із дитинства Іван виявив здібності до науки, мав гарний голос, любив співати в церкві та читати Апостола. Після завершення навчання у двокласній школі, у 1910 році вступив до Вінницької вчительської гімназії, яка готувала вчителів для початкових шкіл [5, с.396].

Після закінчення семінарії у 1914 р., здобув право вчителювати і був направлений на посаду вчителя у с. Олександрівка Гайсинського повіту. Однак невдовзі через скаргу місцевого священика до духовної консисторії, у якій Івана Юрченка було звинувачено у націоналістичному вихованні учнів, він змушений був втікати до містечка Кіблич на Гайсинщині, де завідував місцевою школою, підпорядкованою Міністерству народної освіти [2, с.148].

На початку вересня 1915 р. І. Юрченко був мобілізований до царської армії. Спочатку на 2 місяці був відряджений до «навчальної команди», а згодом – до школи старшин у м. Житомир. Після закінчення, отримавши перший старшинський ранг – прапорщика, був направлений до фронтової частини – Лейб-Гвардії Волинського полку, 2-го Гвардійського корпусу в підрозділ полкової розвідки [2, с.152].

Перше «бойове хрещення» Іван Демидович отримав під м. Ковель, що на Волині. Згодом брав участь у боях під Дикими Ланами, Галичем,

Лянськорунем. За героїзм був нагороджений імператорським орденом Святої Анни та орденом Святого Станіслава. З початком націоналізації армії залишив полк російської армії і разом зі 120 вояками прибув до м. Меджибіж, де у чині сотника взяв участь у формуванні 1-го Українського корпусу на чолі з гетьманом Павлом Скоропадським. За розпорядженням Центральної Ради роззброював гвардійські частини у містах Вінниці та Жмеринці [3, с.229].

За часів Гетьманату Івана Юрченка, як старшину, було знову мобілізовано до Української армії. Після переходу до армії УНР, у складі куреня Січових Стрільців брав участь у боях за Київ. Разом із своєю сотнею роззброював російські військові частини, згодом обороняв українські землі від навали більшовицьких військ на Чернігівщині. Був взятий у полон. Певний час його утримували у в'язницях на території Росії [3, с.234].

У травні 1919 р. брав активну участь в антибільшовицькому повстанні в с. Райгороді, керуючи діями організованої групи односельців у складі повстанського загону отамана Волинця. Після його придушення, за свідченнями односельців, перебував на керівних посадах в повстанських загонах Волинця, Зеленого, Якубовича, Голуба [4, с.816].

У червні 1920 р. Іван Демидович одружився та розпочав вчительську працю у рідному селі Мельниківці. Однак більшовицька влада нагадала Іванові Демидовичу про його антирадянське минуле. В 1921 р., за приховування офіцерського звання та ухилення від мобілізації у Червону армію, особливим відділом 34-ої більшовицької дивізії його було засуджено до одного року ДОПРу (примусових робіт). 1922 р. як «неблагонадійний» був арештований Гайсинською надзвичайною комісією та за рішенням «трійки» НКВС був висланий на 3 роки до м. Кременчук [1, арк.5].

Після повернення, з 1926 по 1933 рр. він по 3-6 місяців на рік відбував тюремне ув'язнення у Вінницькій чи Брацлавській тюрмі. У 1933 р. Івана Юрченка було засуджено до 5-річного заслання на північ Росії. Працював там на заготівлі лісу та гасінні лісових пожеж. У 1937 р., після звільнення, йому вдалося втекти на Донбас, де жив та працював за підробленими документами

до захоплення території німцями [2, с.216].

Під час німецької окупації Іван Демидович повернувся у рідне село Мельниківці, де завідував трудовою школою. Тоді ж вступив до Організації українських націоналістів. Після відступу німців емігрував до Німеччини, де спочатку працював на фізичних роботах, згодом вчителював у народних школах Ді-пі таборів «Мюнстер-лягер» та «Гайденау» (поблизу м. Гамбург). У 1950 р. Іван Юрченко разом із сім'єю емігрував до Америки. Під час проживання у Нью-Йорку та виконання фізичних робіт, він взявся за організацію школи Українознавства при Осередку Спільки української молоді Америки і був її директором та вчителем упродовж дев'яти років [2, с.232-236].

У пошуках за станом здоров'я кращих умов праці, Іван Демидович згодом був змушений переїхати до Ютики, де продовжив свою освітню діяльність у двох українських парафіяльних школах – православній і католицькій. Через два роки змінив місце проживання та ще 9 років вчителював у м. Бруклін, в Озон Парку, при парафії церкви Пресвятої Діви Марії. Педагогічну діяльність завершив у 1977 році, коли йому виповнилося 80 років. Однак, переїхавши до м. Йонкерс, біля Нью-Йорка, ще упродовж двох років давав уроки української мови, історії та географії України у школі українознавства при церкві святого Михаїла [2, с.7].

Помер Іван Демидович Юрченко 29 грудня 1983 р. Похований в українському православному центрі Святого Андрія в Бавнд-Бруці. На пам'ятнику, встановленому на його честь, викарбувано: «Сотник армії УНР. Учив дітей любити мову й Україну в чужині» [5, с.397].

Список джерел та літератури:

1. Держархів Вінницької області. – Ф.Р - 6023. – Оп.4. – Спр.3078. – 84 арк.
2. Бо Ти любив, в душі беріг, як скарб коштовний, Україну: життєпис українського патріота Івана Демидовича Юрченка / Упорядник та автор передмови О. Мельничук. – Вінниця: «Ніланд-ЛТД», 2015. – 268 с.
3. Мельничук О.А. Події першої світової війни та національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. на Поділлі (за спогадами І.Д. Юрченка) / О.А. Мельничук // Народи світу і велика війна 1914-1918 рр.: матеріали Всеукраїнської наукової конференції 3-4 квітня 2015 р. - Вінниця. «Ніланд-ЛТД», 2015. – С.226-235

4. Мельничук О.А. Політичні репресії радянської влади в Україні (на прикладі однієї родини) / О.А. Мельничук // В кн.: Реабілітовані історією. Вінницька область.– Вінниця: ДП «ДКФ», 2007. – Т1. – С. 814-819.
5. Трембіцький А. Життєві шляхи випускника Вінницької вчительської семінарії Івана Юрченка на сторінках часопису «Свобода» (Нью-Йорк) / А. Трембіцький // Матеріали XXIII Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції «Освіта на Поділлі: минуле та сьогодення. – Вінниця, 2011. – С. 395-399.